

MESLEKİ YETİŞTİRME VE İŞÇİ AKADEMİLERİ

Dr. Ekmel Zâdil

Meslekî Yetiştirme ve İşçi Akademileri bugün sosyal politika müntesiplerini ve sendikacıları en fazla ilgilendiren problemler arasında yer almaktadır. Çalışma Vekâleti teşkilâtında tesadüfen değil, fakat doğrudan doğruya çalışma hayatıyla ilgili meselelere karşı büyük bir alâka duyan naziz bir sosyal politika müntesibi sıfatiyle, iş hayatında bulunanlara karınca kararınca faideli olmak gaye ve idealile vazife almış bir arkadaşınız olarak sizlere 6 senedenberi büyük bir başarı ile tertip edilmekte olan bu konferanslar serisi içinde aktüel konulara temas imkânı bulduğumdan dolayı büyük bir zevk duymaktayım.

Bu seneki mevzuun meslekî yetiştirme sahasından seçilmiş olmasının başlıca iki sebebi vardır ki:

1 — Meslekî yetiştirme faaliyetlerinin şahsen mensubu bulunduğum İş ve İş Bulma Kurumunun başlıca 4 vazifesinden biri olması ve böylece Kurumunun faaliyetlerinden biri hakkında kısa da olsa sizlere malûmat vermek fırsat ve imkânına sahip bulunmam,

2 — Meslekî yetiştirmenin endüstriyel tekâmülde ve dolayısıyla millî ekonominin inkişafında temel faktörlerden biri olması.

Konuşmamın ikinci kısmında bilgili ve şuurlu sendika liderlerinin yetiştirilmelerini hedef tutan İşçi Akademilerine temas edeceğim.

I — Meslekî yetiştirme:

Büyük sanayiın henüz kurulmadığı ve zanaatkârların iş hayatına hâkim oldukları devirlerde, bilhassa Orta Çağlarda, zanaatkâr yetiştirme işi çok iyi bir tarzda organize edilmişti. Devrin bir nevi İş Kanunları mesabesinde olan *Lonca Nizamnameleri*, yetiştirme ve yetiştirme meselelerini gayet sağlam esaslara bağlamıştı. Her türlü niza ihtimallerini ortadan kaldıran bu iyi ve sağlam nizamlar çalışılan işyerini nev'âma bir mektep haline sokmuş bulunuyordu.

Kıymetli Hocamız Profesör Kessler derslerinde ihtilâf bile denemeyecek olan çırak ile usta arasındaki şikâyet veya mütalebatın sadece yemek bahsi ve Pazartesi tatili gibi iki konuda toplandığını gayet nükteli bir tarzda anlatırdı.

Profesöre göre yemek bahsi çırak ile usta arasında değil de ustanın karısı arasında zuhur edermiş. Zira lonca âdetleri gereğince çırağın iaşe ve ibatesi usta tarafından temin edildiğinden; çırak ustanın bir nevi çocuğu şeklinde ustanın evinde kalır birlikte yer ve içerlermiş. Bu yüzden de çırak ustanın karısı tarafından pişirilen yemekleri miktar, çeşni veya kalite bakımından beğenmeyince kıyameti koparırmış.

İkinci ihtilâfı çırak ve bilhassa kalfalar tarafından Pazartesi günleri tatil yapılması talebi teşkil edermiş. Pazar günleri tatil yapıp gündüzü gezmek ile geçiren çırak ve kalfa Pazar akşamı alkolü biraz fazla kaçırdığından Pazartesi günleri çalışmaktan daima uzak kalma çareleri ararlarmış. Hattâ bu yüzdendir ki Sosyal Politika Literatüründe «Blauer Mountag = Mavi Pazartesi» tâbirine sık sık rastlanır. İhtilâf, usta ile Pazartesi ya hiç işe gelmiyen veya geç gelen veyahutta geldiği halde bir gün evvelki yorgunluk ve alkol mahmurluğundan kurtulmamanın verdiği randıman azlığı yüzünden ustasını öfkeliendiren çırak ve bilhassa kalfalar arasında vukua gelirmiş. Görülüyor ki muasır sanayideki işçi-işveren ihtilâfları göz önüne getirildiği zaman, bunlara ihtilâf değil her aile içinde rastlanabilecek küçük aile geçimsizlikleri demek daha doğrudur.

Çırak olarak atölyeye giren işçi müstakbel bir işveren vasfını haiz ustalığa kadar yükseliyordu. Ustalar hem atölye hem de ikametgâh olarak kullandıkları işyerlerinde çırak ve kalfaları ile birlikte çalışır ve bunları bir yandan da istikbalin ustası olarak yetiştirirlerdi. *Lonca Nizamları* seçilen her meslek şubesi için çıraklık ve kalfalık devirlerini ayrı ayrı tesbit etmişti. Umumiyet itibariyle çıraklık müddeti 3-7 sene, kalfalık müddeti de 3-5 sene devam etmekte idi. Bundan sonra mesleğin ve zanaatkârlığın zirvesi olan ustalık gelirdi. Her acemi çırak günün birinde usta olmak imkânını haizdi. Bu kademelerden geçerek ustalığa yükselen bir zanaatkâr en büyük hazı kendi mesleğine yeni elemanlar yetiştirmekte bulurdu.

19 uncu aşrın başından itibaren vukubulan teknik sadahaki büyük ve hızlı inkişaf lar san'at ve zanaatkârı atölyelerden fabrikalara kaydır mış, Orta Çağlarda Lonca Nizamları ile kurulmuş olan durum tamamiyle değişmişti. Ve uzun on yıllar boyunca yetiştirme ve yetiştirme meselelerine alâka gösteren çıkmadı.

Sanayileşmenin ilk devirlerinde yetiştirme bahsine, yani işçinin kalitesi hususuna hiç ehemmiyet verilmediğini görürüz.

İşverenlerin tek düşüncelerini ucuz işçi temini teşkil ediyordu. Ancak zamanla ve ilk olarak İngilterede sâyiin korunması babında sosyal politika sahasında çalışmalar ve faaliyetler başladıktan ve bu arada 1802 de sâyiin korunmasına matuf ilk kanun İngiliz Parlamentosundan çıktıktan sonra meslekî yetiştirme konusuna da ehemmiyet verilmesi cihetine gidilmiş vasıflı işçinin işletmelerin randımanlarını arttırmakta ne kadar büyük rolleri oldukları anlaşılmıştır. İngilterede «*Friendly Societies*», Almanyada «*Vereins Für Sozialpolitik*» (Sosyal Politikacılar Cemiyeti), mensupları diğer sosyal meseleler arasında meslekî yetiştirmeğe ehemmiyet vermenin faydelerini umumî efkâra duyurmakta büyük faaliyet gösterdiler.

Devlet ve işverenler kalifiye işçinin millî ekonomiye sağlayacağı faydaları idrak ederek Devlet kanunlar isdar etmek, işverenler de bu kanunlara müzaheret etmek suretiyle vasıflı işçi yetiştirmek hususunda büyük gayret ve başarı gösterdiler.

Haftada 6 - 12 saatlik meslekî tekâmül mektepleri, halk üniversiteleri, gece kurslarının açılması nihayet san'at okullarının ihdas ve tekâmülleri hep bu yolda atılmış olan ileri adımlardır. 6 - 12 saatlik meslekî tekâmül mekteplerine devam eden gençlerin buralarda geçen ders zamanları işyerlerinde geçen müddetler arasına ithal edilmekte ve işverenler derse gidenlerin ücretlerini tam olarak tediye etmektedirler.

Zamanla meslekî yetiştirme işi daha büyük bir ehemmiyet kazandı. Bir taraftan devlet, bir taraftan da sendikalar ve işverenler bu konuya artan bir hız verdiler. Almanyada yeni isdar edilen «*İşletme Temel Kanunu*» bu konuya da önemle temas etmektedir.

Meslekî yetiştirmenin tanzimi:

Meslekî yetiştirme, işletme kurullarının en mühim vazifelerinden birini teşkil etmektedir. Kurul bu sahada işletme idaresi ile işbirliği halinde, çalışan işçi ve müstahdemlerin nef'ine çok hayırlı işler başarabilir. İşletme idaresinin bu konuda kurul müzaheretini menfaati icabıdır. Çünkü işletmenin randıman ve başarısı işçi ve müstahdemlerinin bilgileri ile ilgilidir.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı = I. L. O.

I. L. O. diğer sosyal dâvalar meyanında bu konu ile de çok yakından alâkadar olmuş ve esaslı gelişmelerin sağlanmasında bir rol oynamış.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının bu sahadaki plânları:

I. L. O. son zamanlarda Milletlerarası işçi mübadelesini teşvik hususunda bir takım projeler hazırlamıştır. Muayyen bir müddet için bir memleketin işçilerini başka bir memlekete çalışmak ve tetkiklerde bulunmak için göndermek suretiyle yapılan tecrübeler çok müsbet neticeler ve faydalı olacakları hakkında da çok büyük ümitler vermiştir. 1952 Kasım ayına kadar İran, İsrail, Haiti, Ekuador Devletleri I. L. O. ye müracaat ederek muayyen sayıda işçilerine muayyen bir müddet için başka memleketlere staja gönderilmesinin sağlanmasını talep etmişlerdir.

1952 Eylûlünde I. L. O. Yugoslavya ile akdettiği bir anlaşma gereğince bu memlekete müşavir durumunda 44 mütehassis işçi gönderilmiş ve buna karşılık olarak da Yugoslavya'dan 377 işçi meslekî bilgilerini arttırmak üzere sanayi inkişaf etmiş olduğu garp devletlerine gönderilmiştir.

Meslekî yetiştirme bahsini daha fazla deşmeden biraz da memleketimizde vazı kanunun tahmil ettiği duruma geçelim.

3457 sayılı kanunla tesis edilen kurslar

28 Haziran 1938 de neşredilen 3457 sayılı kanun ile her gün çalıştırdığı işçi sayısı yüzü geçen fabrikalarda meslekî Eğitim Kursları tesis edilmiştir. Bu kursların tesisi ile istihdaf edilen maksat ve gaye sanayi inkişafında muhtelif şubelerinde çalışmakta olan işçilerin mesleklerinde tekâmülünü ve buna muvazi olarak terfih ve terakkisini sağlamaktır.

Bu kanunun tatbiki vazifesi neşri tarihinde İktisat Vekâlineine verilmiş ve ilk hamlede tatbikat gayet sathî bir tarzda ve millet mektepleri tedrisatı şeklinde olmuştur. Yani kanunun istihdaf ettiği maksat ve gayeden uzak kalınmıştır. Esasî bir şekilde tatbik edilememiştir.

1946 da Çalışma Vekâleti teşkil edilince 3457 sayılı kanunun tatbiki ve vazifesi bu Vekâlete, Vekâletten de İş ve İşçi Bulma Kurumuna verilmiştir. Kanunun esasî şekilde tatbiki de bu tarihten sonra başlamıştır.

İlk merhalede fabrikalar bu kursları lüzumsuz bir külfet sayarak tesis etmek istememişlerdir. Fakat kanunun icapları yerine getirilip kurslar tesis ettirilince amelî istidadını nazari bilgiler ile kuvvetlendiren işçinin daha fazla randıman verdiği görülmüş ve belli başlı işyerleri kursları kendiliklerinden tesis etmeğe başlamışlardır. Fakat pek az olmakla beraber bir kısım müesseseler kurs açmamakta hâlâ ısrar etmekte ve hattâ çalıştırdığı işçi sayısını yüzden aşağı göstermeğe çalışmaktadırlar. Bunlardan iki tanesi mahkemeye verilmiştir. Halen mahkemededir..

İkinci merhalede ise işçinin mukavemeti ile karşılanılmıştır. Kurslarda tedrisat iş saatlerinin haricinde yapılmaktadır.

İşçiler 8 saatlik yorucu bir mesaiden sonra bir saat veya 45 dakikalık derse devamı bir nevi angarya telâkki etmişler ve derslere devam etmemek istemişlerdir. Fakat kanun, kursa devam etmeyen işçilerin işten çıkarılmasını âmir bulunduğu için kursa devama mecbur kalmışlardır. Neticede imtihanlarda muvaffak olup da işlerinde fazla randıman vermeye başlayınca bittabi ücretleri artmış, bu vaziyette işçilerde artık kursa devama itiraz etmemeğe başlamışlardır.

Halen İstanbulda 50 fabrikada kurs tatbik edilmekte ve bu kurslara ortalama bir hesapla 2500 kadar işçi devam etmektedir. İmtihanlarda da yüzde 75 nisbetinde muvaffak oldukları görülmektedir.

3457 sayılı kanunun emrettiği kurslarda tedrisatın üçte biri yurd ve sağlık bilgisi ile hesap gibi işçinin yaşayışında ve sosyal durumunda faydalı olacak derslere, üçte ikisi de meslekî tedrisata tahsis edilmiştir. Kurslar çırak, kalfa ve usta kursu olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır.

Çırak kurslarında tedrisat bir seneden üç seneye, kalfa ve usta kurslarında da 6 aydan bir seneye kadar devam etmektedir.

Bu suretle, hiç iş bilmeyen ve iş hayatına yeni atılan bir genç istidat ve kabiliyetine göre en az bir senede en çok 3 senede çırak kursunu takip ederek işin en ince ve en hurda teferruatına kadar meslekî bilgiye sahip olabilmektedir.

Nazarî olarak öğrendiklerini fabrikada çalışmak suretiyle tatbik etmekte bulunduğu cihetle de öğrendiklerinden daha fazla fayda sağlayabilmektedir. Çıraklık devresini bitiren işçiler kalfa ve usta kurslarını takip ederek mesleklerinde ilerlemek imkânını da elde etmiş olmaktadırlar.

Bir kısım müesseseler işçilerin kurslara rağbeti ve devamını teşvik maksadiyle imtihanlardan derece alan işçilere 50 liradan 150 liraya kadar mükâfat vermek, muvaffak olan işçilerin ücretlerine birer derece zam yapmak suretiyle kursların daha verimli olmasını da sağlamış bulunmaktadırlar.

Kurs imtihanları, kursun bittiği tarihten itibaren 15 gün zarfında İş ve İşçi Bulma Kurumu mümessili ve Millî Eğitim mümessili, fabrika mümessili ve kurs öğretmenlerinin huzuru ile yapılmakta, muvaffak olan işçilere muvaffakiyet derecelerine göre pek iyi, iyi ve orta derecede blgeler verilmektedir. Bu belgeler fabrika, İş ve İşçi Bulma Müdürlüğü, Maarif Müdürlüğü ve nihayet Vilâyet makamı tarafından mühürlenmekte, işçinin elinde ihtisas ve ehliyet derecesini gösteren bir vesika mahiyetinde bulunmaktadır. İmtihanlarda muvaffak olamayan işçiler de müteakip kursa devama mecbur bulunmaktadırlar.

Kurslar 1949 senesinden itibaren verimli olmaya başlamışlardır. 1950 - 1951 devresinde İstanbulda açılan 15 kursa 1533 işçi arkadaş devam etmiş, bunlardan 1167 si imtihana girmiş ve 893 ü muvaffak olarak belge almıştır.

1951 - 1952 devresinde kurs sayısı 28 e çıkmış 2354 işçi kursa kayıt edilmiş, bunlardan 1758 işçi imtihana girmiş, 1209 işçi muvaffak olarak belge almıştır.

1952 - 1953 devresi kursları 50 ye çıkmış, fakat kurslar henüz neticelenmemiştir.

II NCI KISIM

İşçi Akademileri:

Konuşmamın ikinci kısmını, doğrudan doğruya sendika liderlerinin yetiştirilmesini hedef güden, *İşçi Akademileri* teşkil edecektir.

İşçi Akademileri ne demektir? Vazifeleri nelerdir? Hangi sebeplerle kurulmuşlardır? Bu sualleri kısa cevaplandırmağa gayret edeceğim.

1824 senesinde ilk olarak İngilterede Koalisyon memnuiyetleri ref edilip sendikaların kurulmasına geçildiği zaman, umumî efkâr tarafından bu teşekküller pek iyi karşılanmamıştı. Bunun bir sebebi, mezkûr organizasyonların geniş halk kitleleri için meçhul bulunmaları, reaksiyoner teşkilleri olarak tanınmaları yüzünden cemiyet nizamını sarsacak telâkkisi idiyse, diğer bir sebebi de iyi yetişmiş, bilgili liderlerden mahrum bulunmaları yüzünden mensup oldukları cemiyete tam bir itimat telkin edememiş olmaları idi. İngilterede ilk olarak kurulan sendikaların idarecilerinin iyi yetişmemiş ve dolayısıyla sanayi sahasında ileri hamleler yapmakta olan diğer memleketlere bu alanda iyi birer örnek verememiş bulunmalarıdır ki, İngiltereyi sosyal politika sahasında en yakından takip eden ve hattâ sosyal sigortaları ilk olarak ihdas etmek suretiyle dünyaya önderlik etmiş olan Almanyada bile sendikaların kurulmasına ancak bu tarihten yarım asır sonra müsaade edilmiştir. Fransa Devleti bu müsaadeyi İngiltereden 60 sene sonra vermiştir.

Sendikalar zamanla inkişaf edip büyük başarılar elde etmeğe başladıktan sonra ve bilhassa Birinci Cihan Harbinin akabinde meslekdaşlarının ve hele müstakbel sendika liderlerinin ilmi bir tarzda, muntazam ve programlı bir şekilde yetiştirilmeleri cihetine gidilir.

Bu sahada dünyaya önderliği Alman ve İngiliz sendikaları etmişlerdir. Amerikada bu nisbeten daha yenidir ve takriben 25 senelik bir maziye sahiptir.

Almanyada kısaca D. G. B. tesmiye edilen *Deutsche Gewerkschafts Bund* = (Alman Sendikalar Birliği) sendikacı ve sendika lideri yetiştirme işini dört kademede ele almaktadır:

- 1 — Sendikaların kurdukları mahallî mektepler,
- 2 — Branş federasyonlarının kurdukları mektepler,
- 3 — D. G. B. nin kurduğu yüksek mektepler,
- 4 — İşçi Akademileri.

Şimdi bu dört kademeyi teker teker mütalea edelim.

1 — Mahallî sendika mektepleri:

Sendikalar programlı çalışmalarını tanzim ederken muhtelif şubeleri arasında bir de «Öğretim Şubesi» teşkil etmişlerdir.

Mahallî sendikaların, branş federasyonlarının ve Alman Sendikalar Birliğinin ayrı ayrı öğretim şubeleri vardır.

Öğretim şubeleri çalışma ve yaşama ortasında bir *Arbeitsgemeinschaft* meydana getirmekte, sendikalar ile halk üniversiteleri işbirliği yapmaktadırlar. Bu işbirliği neticesinde faydalı konferanslar tertiplenmekte, çalışma hayatı ile ilgili kurslar açılmaktadır. Bu konferanslar ve kurslarda meslekî problem ve taleplere temas edilmekte işçilerin ekonomik, sosyal ve umumî bilgileri arttırılmaktadır. (6 senedenberi Enstitümüzün tertiplemediği konferanslar bu yoldaki çalışmaların küçük bir örneğidir. Hattâ I. L. O. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Yakın Şark Müdürü P. Novacs'ın İctimaiyat Enstitüsündeki derslerine işçi arkadaşlarının da davet edilmeleri de buna bir misal teşkil edebilir.)

Bu kurs ve konferanslarda sendikaların kültürel vazifelerinden de bahsedilmektedir. Meselâ 20 Martta Münih'de yapılan bir toplantıda Öğretim Şubesi Başkanı Alfred Fossil «Sendikaların kültürel siyasetine müteallik vazifeleri» mevzulu konferansında sendikaların vazifelerini daraltmak ve hareket serbestilerini tahdit etmek isteyenlere karşı şiddetle hücum ederek ezcümle şöyle demişti: Öğretmenler ve mürebbiler büyük sendika hareketinin birer cüz'ü olmaları lâzımdır. Memleketteki fikrî hareket sendikalara muhtaçtır. Sendikalarda bunların işbirliklerine ihtiyaç duyarlar. Alman sendikaları okullara müteallik tekml problemlerle sadece alâkadar olmakla kalmayıp aynı zamanda tedrisatın daha iyi bir

düzene bağlanması hususunda aktif bir rol oynamaya her zaman hazırdırlar. Okul reform, öğretmen ve öğretim hürriyeti, okul sistemleri yani kısaca Kindergarten'den (Yuvalardan) üniversitelere kadar tekmlil öğretim kademeleri hakkında D. G. B. canlı bir alâka beslemektedir. Her siyasi ferd şunu bilmelidir ki kültür politikasız bir sosyal politika ve sosyal politikasız da bir kültür politikası asla mümkün olamaz.»

Alfred Fossil'in bu sözleri sendikaların öğretim ve eğitim meselelerine ne kadar ehemmiyet verdiklerini, memleketin millî eğitim problemleri de ne kadar yakından alakalandıklarını göstermektedir.

Tertip edilen konferanslar arasında birinci kısımda temas ettiğimiz «Mesleğe Yönetme» meseleleri de büyük mikyasta yer almakta ve bu konunun ehemmiyet ve şümülü sendikalılara bu sahanın mütehassısları tarafından izah edilmektedir.

Az evvel halk üniversiteleri iki sendikaların işbirliği yaptıklarından bahsetmiştik. Bu vesile ile halk üniversiteleri hakkında başka bir izahatın verilmesi faydalı olacaktır.

Halk üniversiteleri Almanyanın her tarafında mevcut olup 8 senelik ilk mekteplerde (zira garpta mecburi ilk tahsil bizdeki gibi 5 senelik olmayıp 8 seneliktir.) elde edilmiş olan bilgileri itmam etmek, bu ilk mekteplerde elde edilmemiş olan mütemmim bilgileri iktisap etmek için vücade getirilmiş *Arbeitsgemeinschaft*'lerden başka bir şey değildir. Buraya devam edenler hem bilgilerini fazlalaştırmak hem de fikri olgunluğa kavuşmak amacı ile hareket etmektedirler.

Bu mektepler «bilgi değil maharet kuvvettir» parolası ile kurulmakta ve işlemektedirler. Bilgi dağarcığına yeni bir şeyler ilâve etmek isteyenlere bu kurslar ardına kadar açık bulunmaktadır. Bu mekteplerin miktarı ve buraya devam edenlerin adetleri hakkında ufak bir fikir vermek için sadece İngiliz işgal bölgesinde bulunan *Aşağı Saksonya* eyaletindekileri bildirmek kâfi gelecektir. Baş şehri *Hannover* olan *Aşağı Saksonya*da 193 adet bu kabil halk üniversiteleri mevcut olup her sene umumiyet itibarıyla Ekim ayında kapılarını açan ve on hafta süren bu mektep kurslarına yalnız bir sene zarfında 41900 kişi devam etmiştir. Bunların % 55 i kadın, % 45 i de erkekti. Takriben 42000 kişiden 14000 den fazlasını yani % 33 ünü müstahdemler teşkil ediyordu. Bundan sonra % 17 ile işçiler geliyordu ki bunları talebeler, memurlar, serbest meslek erbabı ve ev kadını takip ediyordu.

Bu mekteplerde muhtelif kurslar bulunmakta ve herkes istediği kurs veya kurslara devam etmekte tamamilen serbest bulunmaktadır. Yalnız fazla kursa devam etmek isteyenler her kurs için ayrı ücret öderler.

Mekteplere kayıt ücreti olarak bizim paramızla 20 kuruş ödenmekte, 10 haftalık beher kurs için 3,5 lira ücret tediye edilir. Bu kurların bazıları şunlardır:

Hukuk, tarih, halk ve devlet, iktisat, siyaset (ki parti, parlamento ve basın konusu altında toplanmıştır) trafik ve kazalardan korunma, musiki (bilhassa; bu kurs fazla rağbet bulmaktadır. Zira muzik ve şarkı söyleme iştiyakı Almanlarda ve hele çalışan zümrede o kadar büyük bir ihtiyaç halindedir ki en fazla rağbet gören kurslardan biri olmasını intaç etmektedir.) ve steno - daktilo kursu. Görülüyor ki siyasetten müziğe ve steno - daktiloya kadar her çeşit bilgiyi burada iktisap edebilmektedir.

Münih'te D. G. B. nin açmış olduğu, daktilo tekâmül kursuna en en genci 14 yaşında olmak üzere 2.000 kişi dahil olmuştur. Bu kursta seri daktilonun yanı başında stenografi ve muhasebe dersleri verilmek suretile bir kimsenin büronun tekmil yazı, kayıt ve basit muhasebe işlerini başarabilme imkânı sağlanmaktadır.

Sendikalar bu mekteplerle işbirliği yaparak üyelerinin devamını sağlamakta bir çok ahvalde gönderdiği azalarının kurs ücretlerini ödemekte bu kurslarda sendikacıların faydalanacağı mevzuların gösterilmesini temin etmektedirler. Sendikalar mahalli teşkilâtları marifetile bizzat ta bu kabil mektepler açmaktadırlar.

2 — Branş Federasyonlarının kurdukları mektepler:

Branş Federasyonları mahalli yüksek halk mekteplerinden ayrı olarak sendikacı yetiştirmek üzere mektepler kurarlar. Branş Federasyonlarının birçoklarının gece mektepleri de vardır. Mahalli halk mekteplerinde tekmil sendika mensuplarının kültürel, ekonomik, sosyal bilgilerinin artırılması gayesile hareket edilirken Branş Federasyonlarının kurdukları kısa devreli bu mektepler daha ziyade küçük bir zümreye inhisar eder. Masrafları tamamıyla sendika federasyonları tarafından tediye edilen bu mektepler daha ziyade sendika idare organlarında ve 1952 denberi mer'iyette bulunan «İşletmeler Temel Kanunu» gereğince kurulması kanunen mecbur tutulan «İşletme Kurullarında» (Bizdeki İşçi Mümessilleri Teşkilâtına benzer. Fakat salâhiyetleri ve faaliyet sahaları çok daha geniştir.) Fahriyen vazife alabilecek olanlar için kurulmaktadır. Buradaki dersler daha ziyade hukuk, iktisat ve sosyal mevzuata müteallik olup bu sahalar hakkında esaslı bilgiler verir. Ayrıca bir sendika idaresinin neler bilmesi gerektiği, sendikalara yeni âzalar kayıt ettirebilmek

için yapılması lâzım gelen çalışmalar hakkında teknik bilgiler de öğretilir.

Bu kurslarda öğretmenler hep ilim adamları ile Çalışma Vekâletinin o mahaldeki yüksek memurları ve tecrübeli sendika liderleridir. Öğretmenlerin ücretlerini hep sendika öder. Ve diğer bütün masrafları üzerine alır. Kısacası sendikaların yönetim kurullarında ve diğer organlarında fahriyyen vazife alacak olanların behemehal bu kurslardan geçmiş ve gerekli bilgi ile teçhiz edilmiş bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde bu kurslardan geçmemiş olanların sendika idare mekanizmasında vazife alabilmeleri artık mümkün olmamaktadır.

3 — D. G. B. nin Federal mektepleri:

Alman Sendikalar Birliğinin Federal mektepleri doğrudan doğruya sendika idareciliğini meslek olarak seçecek olanları, yani profesyonel sendika liderlerini yetiştirmek üzere kurulan teşekküllerdir. Burada, branş sendikalarının muayyen ve kısa vadeli öğretim devreleri yerine, sendikalarını tekâmül ettirmek üzere kurulmuş hususî kursların yanı başında faaliyette bulunmak üzere tesis edilen birçok ilâve tahsil devreleri vardır. Bu ilâve kurslar sendika liderlerinin yetişme ve bilmelelerinde faide mülâhaza edilen konular hakkındadır. Meselâ son çıkan «İşletmeler Temel Kanunu» hakkında iki haftalık kurslar ihdas edilmiştir. Ayrıca Berlin Sendikalar Birliği yine «İşletmeler Temel Kanunu» hakkında Ocak - Mart arasında yalnız hafta sonları devam etmek üzere müstakbel sendika liderleri için bir kurs tesis etmiştir. Bu üçüncü kademedeki mektep veya kursların diğerlerinden farkı şudur:

Buraya girecek olan namzetleri bizzat Sendikalar Birliği seçer. Yani buraya arzu eden değil, lider olmaya lâyık görülenler ithal edilir. Bunun kadrosu mahduttur. Ve vasatî olarak her devrede 30 kişi kabul edilmektedir (seçilmektedir). Sendikalar Birliğine dahil üye mevcudunun 6.000.000 a baliğ olduğu düşünülüyorsa, bu muazzam miktar içinden hakikaten üstün, olgun, mütemayiz bir zümrenin seçildiği anlaşılır.

Federal mektebin kurslarını takip için seçilen işçilerin teknil masrafları Sendikalar Birliğine aittir. Artık profesyonel sendikacı olacak olan bu işçiler işyerlerinden ayrıldıklarından bakımları da sendikaya ait bulunmaktadır. Evli olanların ailelerine geçimlerini temin için bir meblâğ Birlik tarafından ödendiği gibi, mektebe giden sendikalıya da ayrıca cep harçlığı verilir ve kendilerine çok iyi bakılır. Kitaplar, lüzumlu diğer vasıtalar hep sendikalarca karşılanır.

Mektebin öğretim kadrosunu Üniversite hocaları, Çalışma Vekâleti yüksek kademe memurları (Umum Müdürler ilâh) ve kademeli ileri sendikacılar teşkil eder. Ücretlerini sendika öder. Derslerin büyük kısmını sosyal ve ekonomik bilgiler teşkil eder. Hukuk, edebiyat, tarih, tıbbî ilimlere de yer verilir. Ayrıca tecrübeli sendika liderleri kolektif mukaveleler tanzimi, işçi hakkının korunması, sendikaların ehemmiyetinin işçilere belirtilmesi, yeni âza kazanma yolları gibi mevzular üzerinde etraflı bilgi ve malûmat verirler, hülâsa bu mektebe devam eden işçi burasını ikmal ettiği zaman İş Hukuku, ekonomi politikası ve sosyal politika ve sendikalizm hakkında esaslı bilgilerle mücehhez olarak bir Sendika Yönetim Kurulunda vazife deruhte edebilecek hale gelmiş olur. Sendika idarî mekanizmasında ücretli vazife alabilmek için behemehal bu kursları muvaffakiyetle bitirmiş olmak lâzımdır.

(İki gün evvel Prof. Wendt verdiği konferansta Almanyadaki gelişmeden ve nihayet «İşletme Temel Kanunundan» bahsetmişti. İşte kanun bu yollardan yetişmiş olanların eseridir.)

Sendikalar Birliğinin açtığı bu mekteplerle Devlet ve mahallî idarelerde alâkadar olmakta ve bunları teşci etmektedirler.

Meselâ: Son olarak 1953 Nisanında D. G. B. nin Hambourg'da kurduğu mektebin açılış merasimine iştirak eden Belediye Reisi Hambourg Şehir Meclisinin dileklerini bizzat bildirmiş ve 250.000 sendikalist işçiyi sinesinde barındıran Hambourg'ta böyle bir mektebin kurulmasından duyduğu zevki belirtmiş ve mektepte ders verme teklifini de kabul etmiştir.

Meslekî yetiştirme bahsinde en ileri gitmiş bir memlekette İngiltere olup ve bu işe ilk başlayan memleket burasıdır. Sosyal politikada Devlet yardımı ile muvazi yürüyen kendi kendine yardım sahasında en verimli unsurun kendini yetiştirme olduğunu idrak eden İngiliz Tred Union (İngiliz Sendikaları) daha 1854 senelerinden itibaren bu yolda çalışmalara başlamışlar ve sendikalar tarafından mektepler, kurslar tesis etmişlerdir.

Sendikaların eğitim teşkilâtı bu kabil kurs ve mekteplerin kurulması vazifesine yüklenmişlerdir.

İlk olarak İngilterede İşçi Koleji 1854 te kurulmuştur. Bu mektebin kurucuları kooperatifçilik hareketlerinin de önderlerinden bulunan *Charles Kingsty* ile *F. D. Maurice*'dir. Burası bilhassa sendika liderleri yetiştirmek amacı ile vücade getirilmişti ve zamanla doğrudan doğruya bu yola gitmiştir.

Amerikada bu kabil mektepler bir hayli fazladır. Bu arada Enternasyonal mahiyet taşıyan bir tanesini zikredelim: (International Ladies Garmen Workers Union) «Beynelmilel Kadın Çamaşır İşçileri Sendikaları Federasyonu». Kadın çamaşırı imalâtile meşgul bu teşekkülde yalnız kadın değil, erkek te vardır. Bu Birliğin Meksika ve Kanada'da şubeleri olduğundan dolaydır ki International ismi kullanılmaktadır. Merkezi New-York'ta olan Federasyonun memleketin her tarafında şubeleri vardır. Bu Federasyon çok esaslı bir şekilde kalifiye işçi ve sendikacı yetiştirme teşkilâtı kurmuştur. Sendika liderleri yetiştirmek üzere gerek merkezde, gerekse şubelerinde muhtelif kurslar açmaktadır. Kurslar akşamları günde 1-2 saatlik dersleri ihtiva etmek üzere 16 hafta devam etmektedir.

Sendika ve Federasyonun idare heyetlerinde vazife alabilmek için behemehal bu kurslardan geçmek lâzımdır. Öğretmenleri ilim adamları ile tecrübeli ve bilgili sendikacılarıdır.

Dersler İş Hukukuna, sosyal politikaya ve teknik bilgilere ve sendikacılık san'atına ait bulunmaktadır.

Ayrıca Beynelmilel Hür Sendikacılar Birliği C. I. S. L. (yani Brown'nın Avrupa mümessili olduğu merkezi Belçikadaki teşekkül) de beynelmilel tekâmül kursları tesisine doğru gitmektedir.

İlk olarak 13-27 Haziran tarihleri arasında kadın sendikacılar için Fransada iki haftalık yaz kursları tesis etmektedir. Unesco ile işbirliği halinde kurulacak olan bu kurs Hür Sendikacılar Birliğine dahil olan her memleketten sendikacılar davet edilmektedir. Yol masrafları C. I. S. L. e ait olacak olan bu kursun her sene tekrarı tasarlanmıştır.

4 — İşçi Akademileri:

En yüksek ve nihai kademeyi bir nevi işçi üniversitesi olan Akademi tahsili teşkil etmektedir. Bunların eskisine İngilterede rastlıyoruz.

1899 da Oxford'da meşhur *Ruskin College* kurulmuştur. İşin garibi İngiltere'de ilk defa tesis edilen bu müessesenin kurucusunun *Walker Wrooman* namında bir Amerikalı olmuştur.

Bu *Rusking College*'nin tesisi ile üniversite kapıları işçi sınıfına açılmış oldu. Artık uzun senelerdenberi burası *Tred-Union*'lar tarafından finanse edilmektedir. Buraya girecek talebeler sendikalarca seçilip bakımları temin edilir.

İkinci olarak bu yolda yürüyen memleket Almanyadır. Almanyada bugün en eskisi 1920 de kurulmuş bulunan 3 tane işçi akademisi vardır:

- 1 — Frankfurt'daki İşçi Akademisi,
- 2 — Dortmund'daki Sosyal Akademi,
- 4 — Hambourg'daki Sosyal Akademi (Sosyal Ekonomi).

Bunlardan en eskisi 1920 de Frankfurt'da kurulmuş bulunan İşçi Akademisidir. Frankfurt'daki Akademiye hariçten de isteyenler dahil olabilir. Ancak hariçten girenlerin kendi masraflarını bizzat ödemeleri lâzımdır. Frankfurt'daki Akademi Frankfurt Üniversitesi ile sıkı münasebetler kurmuştur.

Dortmund'daki 80 talebeyi ihtiva eden bir teşekküldür. Burada Üniversite olmadığından, Üniversite ile teşriki mesai yapılamamaktadır.

Hambourg'daki Akademi Avrupanın en meşhur Üniversitelerinden biri olan Hambourg Üniversitesi ile teşriki mesai etmektedir. Varılan anlaşmaya göre Akademiye «iyi» derece ile bitiren bir işçi Hambourg Üniversitesine aslı talebe olarak dahil olabilir. Yani Akademinin iyi derecedeki diploması olgunluk diploması yerine kaim olmaktadır. Hambourg'daki Akademiye kooperatif idare heyetlerinde çalışanlar da kabul edilmektedir.

Almanyada zikrettiğimiz bu 3 Akademi hep devlet müesseseleridir. Devlet tarafından kurulmuş, nizamname ve programları devletçe tesbit edilmiş resmî sıfatı haiz teşekküllerdir. Bunları devlet kurmuştur. Ancak sendikalar büyük malî yardımlarda bulunmaktadır. Bu Akademilerin Hocaları hep Yüksek Okul ve Üniversite Profesörleridir.

[Sendikalar ayrıca Belediyeler tarafından kurulan gece liselerine de bilhassa dolayısıyla tahsili yarıda bırakmış olanların lise diplomalarını almalarını almalarını sağlamak amacını güden mektepler müzahir olmaktadır]. Yalnız Berlin'de 350 kişi liseye girdi.

Akademiler bir sene devam etmektedir. Bu Akademilere devam edip ileride yüksek tahsilini de ikmal edenler ve bu arada yüksek mevkilere çıkanlar da mevcuttur.

Bunlardan *Golteried Hausman* namındaki bir tanesi Akademik hayata atılarak Mainz Üniversitesinde profesörlüğe kadar yükselmiştir. Öğretim alanındaki başarılarından Alman Sendikalar Birliğine, *Eğitim ve Bilgi Sendikası* namı altında Alman Muallimler Birliği de iltihak etmiştir.

Amerikada Sendikalar yüksek mühendisleri de memur olarak angaje etmeğe başlamışlardır. Bundan maksatları anlaşmazlıklarda kendi teşkilâtları arasında bulunan mühendislerden istifade etmektir. Son zamanlarda sendikalar üyeleri arasında teknik kabiliyetlerini gördükleri bazı işçileri teknik bilgilerini arttırmak ve yüksek mühendis yetiştirmek üzere Üniversitelere göndermeğe başlamışlardır. Bazı Amerikan Üniver-

siteleri işçiler için kurslar açmakta ve bunlar sendikalar tarafından finanse edilmektedir,

*

Bu kısa maruzatımızdan da anlaşılıyor ki son senelerde sendikaların vazifeleri, ücretlerin artırılması, çalışma müddetlerinin kısaltılması gibi iş şartlarını ilgilendiren eski vazifelerine nazaran çok daha şümüllü bir mahiyet kesbetmiştir. Sendikalar, sosyal politika ve ekonomi politikasının yanı başında kültür politikasına esaslı bir yer vermek lüzumunu hissetmişlerdir. Son gelişmelerden sonra sendikaların kültür sahasında çok daha fazla gayret sarfetmeleri gereğini idrak etmişlerdir. Bilhassa Almanyada gelişmeler ve sendikaların burada oynadığı büyük rol doğrudan doğruya kültür sahasındaki inkişaflarının eseridir. Bilginin her başarıda en büyük faktör olduğunu kabul etmeliyiz.

*

Memleketimizde bugün bu ihtiyacın şuurlu işçilerimiz tarafından duyulduğunu memnuniyet ve zevkle müşahede ediyoruz. Bu yolda çalışmalar başlamıştır bile.

İşçi Enstitüsü:

Eski Çalışma Vekili Sayın Samet Ağaoğlu 15 Aralık 1952 de İzmirde gazetecilere verdiği bir demeçte aynen şöyle demişti:

«İstanbulda bulunduğum sırada bir İşçi Üniversitesinin kurulması hususunda Rektörlerle anlaştım.»

16 Aralık 1952 de Üniversite Rektörü Prof. K. İ. Gürkan şöyle demişti:

«İşçi meseleleri ve dâvaları ile çok yakından meşgul olabilecek Enstitü yakında açılacaktır. Çalışma Bakanlığının hazırlamakta olduğu teklif tasarısına muntazırız. İşçi Enstitüsü memleketimiz için bir ihtiyaçtır. Bir sanayi memleketi olmaya nazmet Türkiyede işçinin ve işçiliğin seviyesinde mükemmel kalkınmalar yapılabilir.

«İşçi Enstitüsünü lâıkiyle idare ve idame edebilecek Profesörlerimiz fazlasıyla mevcuttur.»

Sözlerimi Büyük Atatürk'ün şu veciz cümlesiyle bitireceğim:

«HAYATTA EN HAKİKİ MÜRŞİT İLİMDİR»

Büyük Atatürk'ün bu vecizesini işçi arkadaşların tamamiyle benimsediklerini görüyor ve kısa bir zaman içinde büyük terakkiler kayıtlı etmiş olan Türk işçisinin kültür sahasında da en yüksek merhalelere ulaşmasını çandan diliyorum.
